

Altajus, Beluchos rajonas 2000m. (ataskaita)

**Lietuvos Keliautojų Sąjunga
Vilniaus Keliautojų Klubas**

A T A S K A I T A

Apie V-os sudėtingumo kategorijos kalnų turizmo žygį Altajuje, 2000 m. liepos 26 – rugpjūčio 11 d.

Grupės vadovas: Vladimiras Leonenko

Adresas: L.Asanavičiūtės g. 8-98, 2050 Vilnius, LR, tel. 456155

Maršrutinės knygelės Nr.:

MKK ataskaitą peržiūrėjo ir patvirtina, kad žygis atitinka penktą sudėtingumo kategoriją, ir įskaitomas visiems grupės dalyviams bei vadovui.

2000 m. Vilnius

1. Informaciniai duomenys apie žygį

1.1. Maršrutas

Gyv. Tiungur – per. Kuzujak (nk., 1513) – ež. Akkem – per. Burevestnik (2A, 2900) – ež. Sineje – led. Zapadnyj – per. Rericho (2B, 3200) – virš. Rericho (3492) – led. Akkenskij – ež. Akkem – per. Urusvati (2B, 3300) – per. Takmak (2A, 3400) – per. Zapadnoje Plato (per virš. 20 let Oktiabria 3A, 4178) – per. Liubimych žon (2A, 4370) – Centralnoje Plato – per. Beluchinskij (apie 4400)+virš. Rytinė Belucha (radialinis nuo perėjos) (2B, 4506) – Centralnoje Plato – per. TKT (3A, 4115) – per. Delone (2B, 3400) – led. Akkenskij – ež. Akkem – per. Kuzujak (nk., 1513) – gyv. Tiungur.

Trukmė – 18 dienų.

Maršruto ilgis – 176 km.

1.2. Grupės sudėtis

Nr.	Vardas, pavardė	Pareigos grupėje	Adresas
1	Vladimir Leonenko	vadovas	L.Asanavičiūtės g. 8-98, Vilnius, tel.456155, leonvolo@takas.lt
2	David Lechtman	iždininkas	Savanorių pr. 48-74, Vilnius, tel.231476
3	Gražina Genienė	dalyvis	Ukmergės g. 325-84, Vilnius, tel.472076
4	Asta Adomaitytė	maistininkė	Architektų g. 212-52, Vilnius, tel.444032, asta@vte.lt
5	Artūras Ovčarukas	remontininkas	Architektų g., Vilnius
6	Laimis Jašinskas	medikas, fotografas	B. Sruogos g., Vilnius

2. Žygio rajonas

2.1. Trumpa turistinė charakteristika

Kalnų Altajaus respublika yra Sibiro pietuose, maždaug tarp 48 ir 56 laipsnių šiaurės platumos. Įdomiausia kalnų turizmui yra centrinė Kalnų Altajaus dalis, kur yra Katunės, Šiaurinis-Čiujos ir Pietinis-Čiujos kalnagūbriai. Laukinė taigos prieškalnių augmenija ir alpinės aukštikalnių smailės sukuria nepakartojamą Altajaus kalnų grožį. Rajone Katunskije belki sportiniam turizmui įdomiausios Beluchos viršūnės apylinkės. Šis nedidelis plotas (20 x 30 km) aukščiau ir sudėtingumu lenkia visus aplinkinius kalnus. Turistiniu požiūriu šios vietos gerai ištyrinėtos.

2.2. Transportas

Į rajoną galima važiuoti iš šiaurinės pusės, t.y. iš Novosibirsko, Barnaulo arba Gorno Altajsko pakeleivingomis arba iš anksto užsakytomis mašinomis. Iš Barnaulo į Tiunguro gyvenvietę automobiliu 'Gazel' šešiese nuvažiuom už \$140, tai užtruko 10 val. Atgal, iki Barnaulo, kelionė kainavo 500 rub. žmogui.

3. Žygio grafikas

Diena	Data	Maršruto atkarpa	(km)
1	07.25	Gyv. Tiungur - per. Kuzujak - u. Akkem	20
2	07.26	u. Akkem - ež. Akkem	28
3	07.27	Ež. Akkem - u. Akojuk	7
4	07.28	Per. Burevestnik - ež. Sineje	5
5	07.29	Per. Rericho - virš. Rericho	5
6	07.30	Per. Rericho - ež. Akkem	10
7	07.31	Ež. Akkem - led. Akkenskij	7
8	08.01	Per. Urusvati	4
9	08.02	Per. Takmak	5
10	08.03	Per. Zap. Plato (per virš. 20 let Oktiabria)	2
11	08.04	Per. Zap. Plato (per virš. 20 let Oktiabria)	1
12	08.05	Per. Zap. Plato (per virš. 20 let Oktiabria)	2
13	08.06	Per. Liubimych žon	5
14	08.07	Virš. Rytinė Belucha, per per. Beluchinskij (radialinis)	4
15	08.08	Per. TKT - per. Delone	10
16	08.09	Ež. Akkem	13
17	08.10	u. Akkem	18
18	08.11	Per. Kuzujak - gyv. Tiungur	30

Viso: 18 dienų, 176 km.

4. Techninis maršruto aprašymas

4.1. Gyv. Tiungur –Kuzujak per. (nk., 1513 m) – ež. Akkem

Mūsų maršrutas prasideda Tiunguro gyvenvietėje. Per Katunės upę čia yra kabantis tiltas, kurį perėję atsiduriame prie Sankt Peterburgo turbazės 'Vysotnik' ([a01](#)). Jos teritorijoje už 30-50 rub. galima pernaktuoti gan patogiam kempingė, arba už 25 rub. pasistatyti palapinę.

Nuo turbazės 3-4 km iki Kučerlos kaimo, kur kelias šakojasi. Dešinioji atšaka veda į Kučerlos upės aukštupį, o kairioji (ėjimo kryptimi) - prie tilto per Kučerlos upę. Už tilto gruntinis kelias mišku 4-5 km, o toliau keliukas išveda į didelę pievą. Čia kelias vėl šakojasi. Abi atšakos veda į Akkemo upės slėnį, bet viena per Kuzujak perėją, o kita juosia kalnus šiaurine puse, palei Katunės upę. Prie išsišakojimo pasukę į dešinę, miško keliuku 2ėjimais pakylame ant Kuzujak perėjos ([a03](#)) (ir toliau 'ėjimas' reikš grupės žygiavimą 50 min). Kuzujak nuo Tiunguro pasiekėme 4ėjimais.

Nuo perėjos iki upeliuko leidomės 30 min. Šitoj vietoj stovi troba, kur esant reikalui galima apsnaktuoti. Nuo čia dar 30 min. iki Akkemo upės kairio kranto terasos. Joje didelis laukas, kuriame kelias šakojasi: dešinė atšaka veda į Akkemo aukštupį, kairioji – per tiltą į dešinį upės krantą. Apie 2 km kelias tęsiasi per lauką iki stovyklavietės 'Trys

beržai' ir čia pasibaigia. Iki pat šitos vietos galima privažiuoti visureigiu. Toliau iki Akkemo ežero veda geras arklių takas. Nuo 'Trijų beržų' iki nakvynės vietos(a04) žingsniavome dar 70 min. Toliau patogios nakvynės vietos išsidėstę toliausia 2 ėjimų atstumu viena nuo kitos.

Nuo nakvynės vietos iki Tekeliu upės 4 val. kelio ir dar 3.5 val. iki Akkemo ežero. Nepriejus iki ežero apie 1 km yra Sankt Peterburgo turbazės 'Vysotnik' stovykla. Prie Akkemo ež. (1 nuotr.) yra meteostotis ir gelbėtojų būrio iš Gorno Altajsko bazė.

4.2. Ež. Akkem –Burevestnik per. (2A, 2900 m) – ež. Sineje

Burevestnik per. yra vakarinėje Akojuk viršūnės atšakoje, jungia Akkemo ir Kučerlos upių slėnius. Perėjos kryptis – šiaurės-pietų, šiaurinis šlaitas yra ledinis-uolinis, pietinis uolinis-nuobirinis.

Po pusiaudienio išėjome link Burevestnik per., palikę užmetimą pas gelbėtojus prie Akkemo ež. Takas iš pradžių vingiuoja kairiu Akkemo ež. krantu ir maždaug už 1 km išsišakoja. Sukam į dešinę, į viršų status 140 m pakilimas, kurį įveikiame 1 ėjimu. Prieš akis atsiveria gražiausias Altajuje septynių ežerų slėnis, vainikuotas akinančiai balta Akojuk viršūne. Šlaitai ir slėnis tiesiog skęsta vešlioje augmenijoje, tarpstančioje dėl daugybės upeliukų. Mes einame orgr. dešiniuoju slėnio pakraščiu, arčiau Akojuk virš. (2 nuotr.). Užlipę ant stataus morenos liežuvio prisitraukėm prie per. Burevestnik papėdės ir apsistojom nakvynei(a11). Nuo Akkemo ež. iki perėjos papėdės 3-4 ėjimai, pakilimas 400 m. Iš nakvynės vietos gerai matosi kilimo į perėją kelias.

Čia vertėtų šiek tiek papasakoti apie Burevestnik perėją. Klasifikuojama 2A ir yra 2900 m aukščio. Jau pirmą kartą žvelgiant į statų ledinį šlaitą sunku tuo patikėti, o užlipus į perėją – dar sunkiau. Galima pridurti ir tai, kad nuo 8.30 visu pločiu šlaitas apšaudomas akmenimis ir tai tikrai pavojinga. 1998 m. vienas mūsų grupės narys (vadovas) dalyvo Kazanės turistų grupės gelbėjimo darbuose. Tada iš 9 grupės narių nesužeisti liko tik 2, kurie spėjo pasislėpti bergšrunde. Visi kiti buvo apdaužyti ir patyrė lūžius, vienas iš nukentėjusių (sulaužyta kaukolė) ligininėje mirė. Apskritai, gelbėtojų stoties duomenimis, per 10 metų įveikdami šią perėją žuvo 14 žmonių. 1999 metais kai kurie grupės nariai kildami pakabino 6*50 m turėklių virvių. Perėjos aukštis pagal altimetro ir GPS duomenis yra 3200 m.

Kilti yra žymiai lengviau ir saugiau šiauriniu Akojuk viršūnės kontraforsu, kuris yra kairėje pusėje, kilimo kryptimi. Kitą rytą 6.30 prisitvirtinę kates išeinam šturmuoti perėjos. Su katėmis užlipę iki ledo šlaito statėjimo linijos, pasukome link geltonų uolų ir toliau lipome stipriai sudūlėjusiomis uolomis iki viršūnės ant keteros. Uolos lipamos lengvai, turėklų kabinti nereikia. Keturiais ėjimais pakilę iki viršūnėlės atsiduriame 100 m aukščiau perėjos balno (3 nuotr.) Nusileidimas į perėją(a16) nesudėtingas ir truko apie 10 min. Manome, kad šitas kilimo (nusileidimo) kelias yra optimaliausias. Žymiai sunkiau rasti nusileidimą šturmuojant perėją iš pietų į šiaurę. Pastebimas tik vienas kelias – tiesiai žemyn nuo balno. Šis kelias nerekomenduotinas. Nusileisti prie Akkemo ež. reiktų mūsų pakilimo maršrutu: pirmiausia pakilti 100m link Akojuk, iki viršūnėlės ant keteros. Toliau ketera, pakabinant keletą turėklių saugų pavojingose vietose, leistis iki pat perėjos papėdės.

Nusileidimas į ež. Sineje pusę (a17). Viso šturmui nuo perėjos papėdės iki ež. Sineje užtrukome 7 ėjimo valandas.

4.3. Rericho per. (2B, 3200 m)

Rericho perėja yra pietrytinėje Akojuk viršūnės keteroje, jungia Zapadnyj ir Akkemskej ledynus. Šlaitų kryptys: pietvakariai ir šiaurės-rytai. Pietinė pusė uolinis-nuobirinis, šiaurinėje – sniego-ledo šlaitas.

Nuo ež. Sineje išėjom 7.00, rytų kryptimi. Ėjom į rytus morenomis beveik neprarasdami

aukščio ([5 nuotr.](#)), nenusileisdami ant Zapadnyj ledyno ([6 nuotr.](#)). Rericho perėjos papėdė pasiekėme 2 ėjimais([a20](#)). Iš pietų pusės perėją identifikuoti sunkoka. Keteroje yra trys perėjos ir galima nesunkiai suklysti. Į Rericho perėją veda platus nuobirinis kuliaras ([7 nuotr.](#)), vidurinėje dalyje beveik 90 laipsnių kampu pasukantis į dešinę (tai yra pagrindis orientyras, padedantis identifikuoti kuliarą).

Pradėję kilti nuobirynu ir uolomis, prisilaikydami dešinės pusės, priėjom didelį nunataką, kurį nusprendėme aplenkti iš dešinės. Vėliau nusprendėme, kad tai nebuvo optimalus variantas. Kopdami vizualiai vertinome kairį apėjimą ir mums pasirodė, kad jis paprastesnis, saugesnis ir geriau matomas. Mums teko pakabinti 4*45 m turėklų, laipiojimas uolomis vidutiniškai sudėtingas. Uolos sudūlėjusios, labai byra. Išlipę į kuliarą (posūkio vieta) mes pasirinkome kairį kuliaro kraštą (dešinį ėjimo kryptimi). Kadangi kuliaras buvo pilnas susifirnavusio sniego ir neperėjome į kairę pusę, tai traversavom jį uolomis. Uolos gana sudėtingos, bet vis tik apsiėjome be turėklų. Kildami vizualiai vertinome įkopimo maršrutus ir manome, kad geriau kilti dešiniu kuliaro kraštu. Taip uolomis nusigavome iki perėjos keteros ([a22](#)) vakarine ketera užkopėme per 40 min. Nuo smailės atsiveria puikus vaizdas į Akkemo sieną ir puikiai matosi visas tolesnis mūsų maršrutas ([9 nuotr.](#)) Nusileidimas nuo viršūnės truko 20 min. Toliau ketera nusileidome ant perėjos balno, ten pastatėme palapines ir apsinakvojome.

Leidžiamės nuo perėjos stačiu, apie 40 laipsnių ledynu. Pakabinom 4*45 m turėklų. Vienoj vietoj teko apeiti plyšį ([10 nuotr.](#)). Apatinė perėjos pakilimo dalis paprasta ir grupė išeina į ledo lauką ([11 nuotr.](#)). Laikydami kairės pusės ir nusileidžiame iki pat ledyno pabaigos([a24](#)). Toliau iki Akkemo ledyno leidžiamės morenomis. Besileisdami vėl prisilaikome kairės ([12 nuotr.](#)). Tikėtina, kad tai optimalus kelias. Perėję Akkemo ledyną pačioje apatinėje jo dalyje, išeiname į taką, vedantį nuo 'Tomskije stojanki' iki Akkemo ežero. Taku 2 ėjimais pasiekiamo ežerą. Už morenų, prieš išsiliejimą srautą, ištekantį iš Akkemo ledyno, reikia perbristi.

Nusileidimui nuo perėjos balno iki ežero mes užtrukom 7 val.

4.4. Urusvati per. (2B, 4400m)

Link Urusvati nuo Akkemo ež. pajudėjom 14.00 val. Perėja puikiai matoma nuo tako vedančio į 'Tomskije stojanki' ([13 nuotr.](#)). Pasirinkti kurioj vietoj kirsti Akkemo ledyną nėra sunku, o ir variantų daugybė. Kertame Akkemo ledyną ir 18.00 prieiname prie upelio ištekančio iš Urusvati ledynų. Upelio vaga pakilome apie 70 m iki aikštelės, po to dar apie 10 m aukštyn kairiuoju jo krantu, į šiaurę. Čia yra gera vieta nakvynei([a27](#)).

6.30 ryte išėjome šturmuoti perėjos. Nuo nakvynės vietos iki apatinio ledokryčio 10 min ėjimo morena. Toliau galimi du variantai: ledynu, įveikiant daugybę plyšių ir stačių sienų, arba uoliniu-moreniniu, kairiu (orgr.) ledyno kraštu. Mes pasirinkom antrą. Tai yra paprastesnis kelias, nei kilimas ledynu. Lipama akmenimis, gulinčiais ant ledo. Ši aplinkybė reiškia, kad eiti labai anksti ryte, kol saulė nesušildė šlaito ir akmenys dar nekrenta. Vis tik iki gali pakopos akmenimis įveikti nepavyko. Išėjome ant ledo ir pakabinę 2 turėklines virves užkopėme ant plokščio lauko virš ledokryčio ([15 nuotr.](#)).

Į ledyną aukščiau ledokryčio galima užkopti paprastesniu keliu (mes taip spėjame). Akkemo ledynu reikia praeiti link Akkemo sienos pro upelį, kuriuo mes kilome, ir kilti sekančiu kuliaru (galbūt ir juo teka upelis). Pakylama į nedidelį karo slėniuką su moreniniu ežeriuku. Toliau persivertus per nesudėtingą uolinę keterėlę iškart išlipama abt ledyno aukščiau ledokryčio.

Perėję plokštumą priartėjom prie antros ledokryčio pakopos. Pakilimo pradžioje yra gana status sniegynas, toliau kelią užtveria stačios ledo sienos ir plyšiai. Praėjimo kelią geriau numatyti iš anksto (reiktų numatyti keletą variantų, kurie leistų varijuoti ėjimo ledokryčiu maršrutą). Ledo ir sniego reljefas stipriai keičiasi kiekvienais metais ir pasinaudoti

anksčiau ėjusių grupių patirtimi praktiškai neįmanoma. Tenka kelio ieškoti patiems ([16 nuotr.](#)). Mūsų kelyje pasitaikė 10m maždaug 80 laipsnių statumo ledo siena, kurią pirmam teko įveikti su ledo plaktuku ir be kuprinės. Sunkumų sukėlė ir tai kad ledas kai kur labai išakijęs, blogai laikosi ledsriegiai. Ledokrytyje pakabinom 5*45 m turėklų. Viršutinis ledokrytis baigiasi plokščiu platu, kuriuo priėjome perėjos pakilimą. Jis irgi status, apie 45 laipsnius ir padengtas metriniu sniego sluoksniu. Pakabinę 2 virves, mes pasiekėme perėją.

Balnas – plyšys keteroje, yra snieginė mulda, kurioje galima pastatyti keletą palapinių([a28](#)). 16.00 pradėjom leisti uoliniu-nuobiriniu kuluaru link Zapadnyj ledyno. Nusileidus apie 100 m teko išlipti ant uolų ir toliau leisti jomis, nes kuluaras buvo pilnas priverstas patizusio sniego. Uolose iki pat Zapadnyj ledyno kabinome turėklus, tvirtindami juos uolų kabliais arba ant uolų kyšulių ([17 nuotr.](#)). Leisdamiesi pakabinom 6 virves. Ant Zapadnyj ledyno nusileidome 19.00 val., sugaišę perėjos įveikimui 12 val. Perėja sudėtingesnė nei klasikinė 2B ir rekomenduotina eiti grupėms, turinčioms pakankamą 2B sudėtingumo perėjų įveikimo patirtį.

4.5. Takmak per. (2A, 3400 m)

Perėja yra vakarinėje Akkemo-Kučerlos kalnagūbrio atšakoje ir jungia Kučerlos ežero intaką (Takmak led., vak.) su Miuštu-Airy upės tarpekliau (Leonido led.). Šlaitų orientacija šiaurė-pietūs. Šiaurinis šlaitas sniego-ledo, pietinis – uolinis-nuobirinis.

Nuo nakvynės vietos, eidami į kairę, nusileidžiam atviru ledynu apie 400 m, iki susiliejimo su Takmak ledynu. Toliau žingsniuojam link Takmak perėjos. Identifikuoti perėją paprasta – tai būdingas, gilus, platus tarpas, skiriantis dvi galingas uolines viršūnes. Pakylama iki perėjos nestačiu, atviru ledynu ([18 nuotr.](#)). Pasitaikantys plyšiai lengvai apeinami arba peršokami. Priėję prie perėjos pakilimo susirišome ir ledynu pradėjome kopti į viršų. Pačioje stačios atkarpos pradžioje šlaitą kerta didelis plyšys, kuris pereinamas sniego ir ledo tiltais. Palypėję aukščiau perėjome į dešinę (orogr.) ledyno kraštą, išlipom ant akmenų ir toliau akmenimis užkopėme iki perėjos. Balnas platus, yra vietos palapinėms([a29](#)). Pakilimas nuo nakvynės vietos iki perėjos balno truko 4 val. Ant perėjos užkopti galima ir nelipant ledynu - kopti tik akmenimis ledyno šone. Apatinėje dalyje akmenys guli ant ledo ir tai riboja kopimo laiką iki 10 val. ryto. Vėliau akmenys pradeda byrėti.

Leistis nuo perėjos ant Leonido ledyno pradėjome 13.00. Tiesiog nuo balno traversuojam šlaitą išilgai keteros 300 m į kairę. Šlaitas statokas, bet pereinamas lengvai. Toliau leidimasis stačiu, apie 45 laipsn.,nuobiriniu kuluaru. Čia tenka kabinti turėklus (2*45m), labai pavojingos akmenų griūtys. Išeinam iš kuluaro kairiau (ėjimo kryptimi) ir traversu žemyn-į kairę nusileidžiame ant atviro, nedaug plyšių turinčio ledyno lauko ([19 nuotr.](#)). Plyšiai ir ledyninės upės lengvai apeinamos ir 2 ėjimais nužingsniuojame iki nakvynės vietos prie drumsto moreninio ežeriuko([a30](#)).

Rytoj mūsų laukia perėjosper 20 let Oktiabria šturmas, pagrindinė žygio dalis. Vakare einame žvalgyti pakilimo ant vakarinės keteros kelią. Paaiškėjo, kad mums nereikia leistis žemyn iki vakarinės keteros papėdės – galime užkopti ant jos žolėtu nuobiriniu kuluaru, esančiu prie Leonido ledyno galinių morenų staus nusileidimo šlaito pradžios.

4.6. Zapadnoje plato per., per viršūnę 20 let Oktiabria (3A, 4178 m)

Perėja Zapadnoje plato per viršūnę 20 let Oktiabria yra vienas iš pakilimo nuo Miuštu-Airy ledyno ant Zapadnoje plato būdų.

Ryte 6.30 išėjome iš nakvynės vietos link kuluaro vedančio ant vakarinės keteros. Dideliais moreniniais akmenimis nusileidom apie 100 m žemyn ir pradėjome kopti žolėtu nuobiriniu kuluaru, kartais iki 40 laipsnių statumo. 2 ėjimais pakilome ant keteros([a31](#)). Kopti ketera nėra labai sudėtinga – tai daugiausia stambios lygios 20-35 laipsnių statumo

plokštės ([20,21 nuotr.](#)). Toliau, arčiau viršūnės 3400, ketera tampa statesnė ir pats kopimas į viršūnę jau reikalauja pakaitinės saugos. Traversavę viršūnę ([a33](#)), nestačiu sniegynu nusileidžiame iki nuožulnaus plato papėdės ant plataus snieguoto balno. Čia, 16.00, uolų užuovėjoje stojame nakvynei ([22 nuotr.](#)). Dešinėje 70-90 laipsnių statumo uolos leidžiasi iki Miuštu-Airy ledyno, kairėje – 30 laipsnių sniego šlaitas, vedantis link nuožulnaus plato.

Išeiname iš nakvynės vietos 6.30 ir judame link viršūnės 3500 ([23 nuotr.](#)). Sniegas gilus, pluta laiko prastai. Ryšiais, apeidami plyšius ir įsmukdami iki juosmens sniege, priartėjam prie uolų. Pakaitine sauga stačiu 45-50 laipsnių šlaitu, apeidami uolas iš dešinės, pakylame ant firno terasos. Terasa didžiulė, daug vietų nakvynei. Nuo nakvynės vietos užtrukome 2.5 ėjimo. Užlipam ant 4178 m viršūnės vakarinės keteros. Uolinis šlaitas 30-40 laipsnių, kai kur net 70 ([24 nuotr.](#))

Dėl vakarinės keteros ilgumo ir sudėtingumo galima išskirti 4 sąlygines jos pakopas:

1-ma pakopa – snieguota uolinė maždaug 200m ilgio ir ~35 laipsnių statumo ketera, yra viena 5m aukščio siena. Einam ryšiuose, sauga per uolų iškyšulius ir uolų kablius.

2-os pakopos apačioje yra didelis uolos kyšulys apie 90 laipsnių statumo, kurį apėjom iš dešinės (ėjimo kryptimi) siauru uoliniu kaminu, taip pat labai stačiu. Pirmasis ėjo be kuprinės, likusieji su turėklu. Likusi antros pakopos dalis – sniego-ledo ketera 40-55 laipsnių, įveikiama kabinant turėklus ([25 nuotr.](#)). Dažnai pasitaiko ištekinis ledas, katės kai kur tiesiog nelaiko.

3-ia pakopa – snieguotos apledėjusios uolos 50-60 laipsnių statumo, papėdėse ištekinis ledas, nepatogios saugai vietos. Dažnai kelią pastoja vertikalios sienos, kurias tenka apeiti naudojant saugą. Apie 16.00 oras staiga sugedo, ėmė snigti, pakilo stiprus vėjas.

Nusprendėme stoti nakvynei ir savo nuostabai aptikome nedidelę trikampę aikštelę.

Pasidarbavę 1.5 val. sugebėjom pastatyti 2 palapines ([a36](#)). Išsisklaidžius debesims pamatėm, kad aikštelės šiaurinėje pusėje 80 laipsnių ledinis šlaitas, o pietinėje 60 laipsnių uolų siena. Apskritai rasti vietą nakvynei ant keteros iki pat viršūnės yra tiesiog neįmanoma - mums labai pasisekė. Ištempę aplink palapines turėklus ir prie jų prisisegę apsinakvojome. Ryte toliau kopėme į viršų. Uolos tapo dar statesnės – 60-70 laipsnių, ištekinis ledas. Kabiname virves. Prieš 4-tą pakopą status, apie 50 laipsnių ištekinio ledo šlaitas ([26 nuotr.](#))

4-ta pakopa – pačios viršūnės traversas iš dešinės, t.y. iš pietinės pusės, 45 laipsnių sniego-ledo šlaitu. Įveikiamas pakabinus turėklus. 14.00 užkopiam į viršūnę. Viršūnė – sniego-ledo karnizas, svyrantis į šiaurę. Turo nėra. Ryšiuose leidžiamės šiaurryptine sniego-ledo ketera ([a37](#)) iki balnelio tarp 20 let Oktiabria ir Korona Altaja viršūnių, po to pasukam į dešinę link Zapadnoje plato ir, peršokę bergšrundą, nusileidžiame ant Zapadnoje plato lauko, kur stojame nakvynei ([27 nuotr.](#))

Perėjai įveikti mums prireikė trijų ėjimo dienų. Perėjos praėjimui būtinas puikus visų techninių ir taktinių stačių ilgų sniego-ledo-uolų atkarpų įveikimo būdų įvaldymas. Nėra patogių poilsio vietų (turima omeny ketera virš firno terasos). Neišvengiamos nakvynės sniego-ledo zonoje, tirpinant sniegą vandens ruošimui.

4.7. Liubimych žon per. (2A, 4370 m)

Perėja yra šiaurinėje Vakarinės Beluchos viršūnės keteroje, šiauriau Severnyj Bugor ir jungia vakarinį bei centrinį plato. Šlaitų orientacija – vakarai-rytai.

Ryte 6.30 pajudame iš nakvynės link šiaurinio kalnelio ([28 nuotr.](#)). Traversuoja gan statų (45 laipsniai) šlaitą ir užkopiam į viršutinę Zapadnoje plato dalį ([29 nuotr.](#)), prie Liubimych žon per. ([30 nuotr.](#), [a39](#)) Ši perėjimą iš Zapadnoje plato į Centralnoje kartais vadina šiauriniu Šukšino perėjos variantu. Tai, be abejo, yra paprasčiausias perėjimas iš vieno į kitą plato, bet mes manom, kad jis yra 2B sudėtingumo, o ne 2A, kaip atspausdinta

1995 m. klasifikatoriaus papildyme. Perėja tai pavadinti sunku, nes balno čia nėra – tai tiesiog traverso atkarpa virš Akkemo sienos, šiauriau Šiaurinio Gūbrio (Severnyj Bugor). 10.00 pradėdame kopti. Identifikuoti perėją, rasti tikrą perėjos vietą praktiškai neįmanoma. Tiesiog reikia numatyti ir eiti optimaliausiai tuo laiko momentu atrodanti maršrutą. Mes taip ir padarėme. Manau, kad neapsirikome. Jau užkopę ant perėjos ir neradę turo, aptikome daug kilpų nusileidimui, kabančių visiškai skirtingose vietose. Iš to galima daryti išvadą, kad mes ne pirmi kopiname (kiti leidžiasi) ten kur atrodo patogiau. Turbūt tai yra teisingiausia, nes viskas priklauso nuo sniego-ledo dangos tuo momentu. Pakilimas į perėją yra 40-55 laipsnių statumo sniego-ledo šlaitas. Pakabinę 4 turėklines virves priėjom prie uolų. Toliau uolomis ir ledu ([31 nuotr.](#)) traversavom šlaitą į kairę ir, pakabinę dar 2 virves, užkopiname ant viršūnės keteros. Turo, kaip jau minėjau, nėra. Toj vietoj kur užkopėme, sukrauname turą ir pradėdame planuotą įkopimą į Vakarinės Beluchos viršūnę. Einam ketera link viršūnės, pakilimas iki Šiaurinio Gūbrio nesudėtingas, einam ryšiuose. Leidžiamės nuo Šiaurinio Gūbrio į Vak. Beluchos pusę sniegas labai gilus, būtina kabinti turėklus, tačiau nėra patikimų vietų saugos taškams. Dėl šių priežasčių judėjimas šturmas galėjo labai užtrukti, mes nusprendžiam jo atsakyti ir pasukame atgal([32 nuotr.](#), [a40](#)) Leistis pradėdame 13.30. Nusileidimas žymiai paprastesnis už pakilimą. Patogiausia ir saugiausia nuo perėjos leistis išilgai keteros, greta Akkemo sienos, nors šitas kelias iš viršaus sunkiai matomas ir gali būti pavojingas blogu oru (dėl prasto matomumo galima išlipti ant Akkemo sienos). Tik nusileidę, iš apačios galėjome pamatyti optimaliausią kelią. ([33 nuotr.](#)) Leisdamiesi pasukom į dešinę nuo keteros (statmas 40-45 laipsniai) 70-80 m nuo keteros prasideda plyšių zona. Teko kabinti diulferį stataus sprūdžio ir bergšrundo įveikimui. Peršokę bergšrundą, plokštėjančiu šlaitu ryšiuose išeiname į centrinę plokščią Centralnoje plato dalį ir truputį nepriėję pakilimo į perėją Beluchinskij 16.00 stojame nakvynei ([34 nuotr.](#), [a41](#)).

Rytoj mūsų laukia radialinis kopimas į Rytinės Beluchos viršūnę.

4.8. Viršūnė Rytinė Belucha (4506 m), per Beluchinskij perėją

Ryte 6.00 išeinam šturmuot viršūnės. Kertam plokščią ir lygų plato Centralnoje link perėjos Beluchinskij. Po 15 min ėjimo prasideda perėjos šlaito pakilimas. Kopti pradėdame laikydami krypties šiek tiek kairiau perėjos balno. Iš apačios atrodė, kad toks kelias paprastesnis. Šlaitas palaipsniui statėja. Kelią pastojantį bergšrundą apeiname iš kairės, sniego tiltu. Šlaitas darosi dar statesnis – apie 50 laipsnių ir kabiname turėklus. Iki keteros viršaus pakabinom 7*45m virvių. Kopti reikia tiksliai žemiausios Razdelnyj keteros vietos kryptimi – tiesiai į perėjos Beluchinskij balną sniego-ledo šlaitu, prieš pat perėją uolinis šlaitas. Po 9 val. pradėjo skrieti akmenys. Ant keteros užkopėme 70m aukščiau perėjos Beluchinskij balno. Taigi – pasirinkdami vizualiai paprastesnę kelią nieko nelaimėjome.

Ant keteros pasukame į kairę ir beveik iki pat viršūnės einam ketera. Sudūlėjusios uolos, ledo ploteliai, statumas iki 45 laipsnių ([35 nuotr.](#)). Nesniegingais metais pasitaiko plyšių lede, kopti būtinai ryšiuose! Kairėj uolinis šlaitas, dešinėj sniego, pati ketera gan plati. Iki viršūnės užkopėm per 50 min([a42](#)). Viršūnė snieginė ir plokščia, turas uolose, 50 m į vakarus nuo viršūnės ([36 nuotr.](#)) Iki Beluchinskij perėjos nusileidom per 20 min. Nuo perėjos leisdamiesi iki Centr. Plato pakabinom 5*45m virvių, sėkmingai įveikėm 3 m bergšrundą ([37 nuotr.](#)) toliau šlaitas be plyšių ir ryšiuose grįžom į nakvynės vietą. Radialinis kopimas truko 8 valandas.

Iš nakvynės vietos išėjom 16.00. Keliaujam pietiniu Centr. Plato pakraščiu. Pietinė plato dalis stipriai sutrūkinėjusi ir judam nuolat apeidinėdami plyšius. Tokiu dienos metu sniego tiltai nelabai patikimi. Čia prasideda Katunės ledynas į pietus virstantis ledokryčiu. Viena ledyno šaka teka į rytus, į keteros Razdelnyj trūkį([38 nuotr.](#)). 19.00 stojame nakvynei tarp

dviejų plyšių, truputį nepriėję iki rytinės ledyno atšakos pradžios([a43](#)).

4.9. TKT per. (3A, 4115 m)

Perėja yra rytinėje Razdelnyj keteros atšakoje ir yra vienas būdų kaip pereiti iš Centralnoje į Vostočnoje plato. Šlaitų orientacija – vakarai-rytai.

Ryte 6.00 išeiname, sniego pluta laiko tvirtai. Ieškodami praėjimų ledokrytyje, toliau leidžiamės iki rytinės ledyno atšakos posūkio į TKT perėjos pusę ([39 nuotr.](#)). Rytinė atšakos ledokryčio pabaigoje dešinėje atsiveria vaizdas į Katunės upės slėnį. Pasukame į kairę į rytus ir pradedame kilti į viršutinį cirką link perėjos TKT. Ledynas padengtas sniegu, plyšiai neplatūs, lengvai pereinami. Trimis ėjimais nuo nakvynės vietos pasiekiamė perėjos pakilimą ([40 nuotr.](#)). Visą šlaitą po perėja kerta didelis bergšrundas. Nusprendžiam perėją šturmuoti ne tiesiai aukštyn ledu, o uolomis truputį dešiniau perėjos balno. Kildami stebėjome kaip visą ledinį šlaitą po perėja nuolat apšaudo akmenys. Bergą pereiname sniego tiltu ir iškart pasiekiamė uolas. Uolos labai labai sudūlėjusios, birios! Ryšiuose, su pakaitine sauga užkopiame ant keteros truputėlį aukščiau perėjos. Nusileidžiam 50 m ir 11 val. mes jau ant perėjos([a44](#)). Balnas - didelė sniego mulda, yra vietos palapinėms. Įveikėme perėją per 5 val.

Nusileidimas – maždaug 45 laipsnių, 70-80 m sniego šlaitas. Bergšrundas, esantis maždaug 40 m nuo perėjos balno, paprastai užverstas sniegu ir lengvai įveikiamas. Nuo perėjos pakilimo išveinam į Vostočnoje Beluchinskoje plato lygumą, kuria galima nueiti iki perėjos Bolšoje Berelskoje Sedlo, o po to į viršutinį Mensu ledyno cirką. Visą šia atkarpą būtina eiti ryšiuose ir būti labai atidiems. Anksčiau praėjusių grupių pėdos dar nereiškia, kad kelias nepavojingas ir sauga nereikalinga, greičiau priešingai (mums prireikė 1.5 val. nusileisti iki viršutinio Mensu led. cirko).

4.10. Delone per. (2B, 3400 m)

Delone perėja([a46](#)) yra rytinėje Delone viršūnės keteroje ir jungia Mensu ir Katunės ledynus. Perėjos kryptis šiaurė-pietūs.

Šiaurinė Mensu ledyno atšaka, vedanti prie Delone perėjos, yra išvagota plačių plyšių tinklu, kuriuos vienok lengva apeiti ([41 nuotr.](#)). Mes 2 ėjimais užkopiame ant balno, nuo kurio svyra nedidelis sniego karnizas. Jį galima apeiti iš dešinės ėjimo kryptimi, bet vargu ar tikslinga.

Nusileidimas maždaug 45 laipsnių ledo šlaitu. Apatinėje šlaito dalyje yra keletas nedidelių, lengvai pereinamų bergšrundų. Pakabinę 5 virves nusileidome ant atviros, plokščios Katunės ledyno rytinės atšakos. Nusileidom per 2.5 val. 1.5 ėjimu, laikydamiesi kairiojo krašto, perėjom ledyną ir 18.30 priėjom 'Tomskije stojanki' – nedidelį Akkemo gelbėtojų namelį ([42 nuotr.](#), [a47](#)).

Rytojaus dieną 4 ėjimais pasiekėme Akkemo ežerą. Toliau leidomės iki Kučerlos kaimo tuo pačiu keliu kaip ir kilome.

5. Išvados, rekomacijos

Mūsų praeitas maršrutas atitinka V s.kategoriją. Įveiktos 9 kategorinės perėjos, 2 iš jų yra 3A sudėtingumo, įkopta į Rericho virš. ir Rytinės Beluchos viršūnę, taip pat klasifikuojama 3A.

Mūsų nuomone daugumos Altajaus perėjų sudėtingumas neatitinka realaus (dažniausiai sumažintas). Planuojant žygį į tai būtina atsižvelgti ir atidžiau grupėms atidžiau išstudijuoti kelionės rajoną ir intensyviau ruoštis žygiui.

Burevestnik perėją rekomenduojam klasifikuoti 2A*.

Zapadnoje plato perėją rekomenduojam klasifikuoti 3A*.

Liubimych žon perėją rekomenduojam klasifikuoti 2B.

Praktiškai visų perėjų įveikimui būtinas geras pasiruošimas ir labai darnus grupės darbas, kokybiška įranga. Taip pat reikia nepamiršt suplanuoti pakankamai dienų prastovoms, nes

Altajuje oras nedažnai būna toks geras, kaip pasitaikė mūsų grupei.

Maršruto taškai UTM koordinatėse, metrais.

Nr.	Ilguma	Platuma	Aukštis	Komentaras
a01	45u0450566	5556220	----	Tiunguras, bazė "Vysotnik"
a02	45u0455315	5553306	----	pakeliui į Kuzujak per.
a03	45u0457909	5551729	----	Kuzujak perėja
a04	45u0462388	5547053	----	nakvynė
a05	45u0464467	5542883	----	gera vieta nakvynei
a06	45u0465466	5538934	----	gera vieta nakvynei
a07	45u0465584	5537980	----	puiki stovyklavietė
a08	45u0467221	5528411	----	nakvynė 100m už gelbėtojų, prie Akkemo
a09	45u0466124	5527141	----	tiesiai virš u. Akojuk kriokliuko
a10	45u0464198	5526815	----	morena už ežeriuko
a11	45u0463926	5526746	~2600	nakvynė Burevestnik papėdėje
a12	45u0464069	5526129	3050	ketera lipant į perėją
a13	45u0464082	5526000	3160	ketera lipant
a14	45u0464076	5525904	----	ketera...
a15	45u0464032	5525797	3320	išlipus ant keteros viršūnės
a16	45u0463813	5525828	3230	perėja Burevestnik
a17	45u0461485	5523928	2480	nakvynė prie ež. Sineje
a18	45u0462372	5522845	2544	morena pakeliui link Rericho perėjos
a19	45u0463571	5522076	2850	morena pakeliui...
a20	45u0464342	5521896	3007	Rericho perėjos papėdė
a21	45u0464919	5521960	3384	išlipome ant keteros (aukščiau perėjos)
a22	45u0465117	5521876	3527	Rericho viršūnė
a23	45u0464831	5522043	3340	Rericho perėja
a24	45u0465797	5523166	2826	Rericho ledyno pabaiga
a25	45u0467805	5523812	2290	mūsų užmetimas
a26	45u0467836	5522169	2502	Akkemo ledynas pakeliui link Urusvati per.
a27	45u0467038	5521899	2669	nakvynė pievelėje prieš Urusvati ledyną
a28	45u0465720	5521527	~3400	perėja Urusvati
a29	45u0464284	5520462	3195	perėja Tokmak
a30	45u0462978	5518136	2655	nakvynė prie ež., Leonido ledyno gale
a31	45u0463233	5517717	3009	keteros pradžia link v. 20 let Oktiabria
a32	45u0463695	5517874	3142	toliau ketera
a33	45u0464168	5518149	3415	keteros v. 3400
a34	45u0464354	5518237	3387	balnas prieš firno plato, nakvynės vieta
a35	45u0465318	5518346	3805	ketera pakeliui
a36	45u0465565	5518268	4010	nakvynės vieta ant lentynės

a37	45u0465866	5518289	4176	viena virvė už v. 20 let Oktiabria
a38	45u0466226	5518261	4010	Zapadnoje plato pradžia
a39	45u0468807	5517241	4100	prieš per. Liubimych žon
a40	45u0469206	5517132	4341	perėja Liubimych žon
a41	45u0469810	5516766	4030	nakvynė Centralnoje plato
a42	45u0469887	5517109	4550	v. Rytinė Belucha
a43	45u0469803	5515993	3845	Katunės ledokryčio pradžia
a44	45u0470867	5516264	3970	TKT perėja
a45	45u0472547	5518308	3235	pakeliui į Delone
a46	45u0472006	5519684	----	Delone perėja
a47	45u0470272	5519879	3023	‘Tomskije stojanki’

Organizaciniai aspektai

Privažiavimas

Nuo Novosibirsko, Barnaulo ir Bijsko iki Tiunguro nėra sudėtingas. Galima važiuoti maršrutiniais autobusais – tai pigiausias ir lėčiausias būdas, galima iš anksto užsakyti transportą iš Sankt Peterburgo turbazės ‘Vysotnik’, tai kainuos \$25-30 žmogui. Kainų atžvilgiu tarpinis variantas – susitarti dėl transporto iš anksto su kokia nors vietine vežiojimu užsiimančia firma, kurių adresus galima rasti internete (\$12-20 žmogui, priklausomai nuo transporto rūšies ir žmonių skaičiaus). Nuo Tiunguro iki Kuzujako perėjos galima samdyti traktorių, bet patogiau susitarti ir nusamdyti vietinį gyventoją, kad dalį svorio arkliais nugabentų iki Akkemo ež. (dėl kainos reikia derėtis)

Registracija

Rusų vizas galima užregistruoti netoli Gorno Altaijsko prie kelio esančiame poste ir Tiungure, ‘Vysotnik’ turbazėje. Maršrutines knygeles registruoja ir draudžia turistus gelbėtojai bazėje prie Akkemo ež. Patirtis rodo, kad ir pigiau ir patikimiau draustis pas gelbėtojus.